

Po sąsiedzku

Nawigator szkolny

Nawigator szkolny

Wykorzystaj cyfrowe skarby kultury!

Spis treści: rozdział 4

Po sąsiedzku	3
Dokumentuj lokalne dziedzictwo	3
Warsztaty i spacery fotograficzne	3
Co fotografować?	3
Jak fotografować?	5
Wolność panoramy	6
Współpraca z lokalnymi instytucjami	6
Dlaczego warto udostępniać fotografie na wolnych licencjach?	7
Gdzie udostępnić zdjęcia?	7
Wikimedia Commons	7
Zabytek.pl	8
Dodaj informacje do Wikipedii	8
Dostępność	9
Przygotowania	9
O projekcie	14

Po sąsiedzku

Publicznie dostępne internetowe źródła treści pozwalają zdobyć wiedzę i poznać bogactwo wielu dziedzin kultury. Wszyscy na co dzień korzystamy ze zgromadzonych w sieci informacji ze sprawdzonych źródeł. Możemy również podzielić się naszą wiedzą z innymi i wzbogacić internet o nowe treści – być nie tylko biernymi odbiorcami, ale także aktywnymi twórcami informacji. Jest to szczególnie wartościowe w kontekście lokalnym – informacje z mniejszych ośrodków nie zawsze trafiają do sieci i wiedza o regionach jest w sieci słabiej dostępna. Działania takie, jak umieszczanie w sieci fotografii dokumentujących lokalne dziedzictwo kulturowe lub uzupełnianie treści Wikipedii o tematyce regionalnej przynoszą pożytek wszystkim użytkownikom internetu i podwyższają powszechny poziom wiedzy o regionie.

Dokumentuj lokalne dziedzictwo

W Internecie łatwo odszukać wiele treści dotyczących największych miast i ich kultury. Znacznie mniej informacji znaleźć można na temat mniejszych ośrodków, ich kultury, architektury, regionalnych obrzędów i zwyczajów czy muzeów zlokalizowanych w małych miejscowościach. Nic jednak nie stoi na przeszkodzie, aby wzbogacić zasoby internetu o fotografie czy teksty związane z lokalną kulturą, historią i tradycją.

Warsztaty i spacer fotograficzny

Uzupełnieniem zajęć dydaktycznych z zakresu historii, historii sztuki, języka polskiego, geografii czy biologii mogą być warsztaty fotograficzne, których celem będzie wykonanie zdjęć regionalnych zabytków, pomników przyrody, architektury, świadectw lokalnej historii lub dokumentacja fotograficzna obiektów takich jak skanseny, parki przyrody czy regionalne muzea. Udział uczniów w aktywnym dokumentowaniu lokalnej kultury, obrzędowości, architektury czy fauny i flory regionu buduje aktywne zaangażowanie w życie miejsca, w którym uczniowie funkcjonują na co dzień.

Co fotografować?

Zabytki. Wiele zabytków położonych z dala od wielkich miast nie ma zbyt obszernej dokumentacji fotograficznej w sieci. Warto sprawdzić, którym z okolicznych zabytków brakuje

zdjęć online – można to zrobić korzystając z serwisu zabytek.pl oraz udostępnianej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa [listy zabytków w każdym województwie](#). Można także skorzystać z gotowych tras zwiedzania opublikowanych w serwisie zabytek.pl oraz funkcjonalnej mapy. Informacje zawarte na stronie zabytek.pl pozwolą też poprawnie opisać wykonane zdjęcia. Wiele wycieczek na stronie zawiera rozbudowane opisy każdego z odwiedzanych na trasie budynków. Przykładowo: [Śladem zwierząt po łódzkich fasadach](#), [Gdynia, modernistycznych zabytków kraina](#), i wiele innych.

Architektura. Fotospacer po własnej miejscowości przybliży uczniom cechy lokalnej architektury, historię miasta, obiekty kulturalne, sakralne, przemysłowe, pomniki i sztukę w przestrzeni publicznej.

Projekt polegający na fotografowaniu miejskiej architektury realizowany był między innymi w [X Liceum Ogólnokształcącym im. Ignacego Jana Paderewskiego w Katowicach](#). Celem inicjatywy było opracowanie dokumentacji fotograficznej obrazującej interesujące obiekty związane z historią i kulturą Katowic. Opiekunem projektu ze strony [XLO](#) jest mgr inż. [Jacek Durski](#). Fotografie wykonane przez uczniów w ramach tej inicjatywy [można oglądać na wspólnej stronie w Wikimedia Commons](#).

Skanseny, muzea regionalne, parki rzeźby. Zorganizuj wycieczkę do skansenu lub regionalnego muzeum. Najpierw skontaktuj się z pracownikami wybranej instytucji – będą oni w stanie podpowiedzieć, jakie obiekty wolno i warto fotografować i w jakich godzinach zorganizować zwiedzanie. Można również umówić oprowadzanie grupy fotografujących po obiekcie.

Lokalne obrzędy i tradycje. Bardzo ciekawą formą aktywności jest dokumentowanie [dziedzictwa niematerialnego](#). Szczególnie wartościowy materiał fotograficzny można zebrać przy okazji festiwali folklorystycznych, świąt, które nie zawsze obchodzone są na terenie całej Polski, a są unikalnym świadectwem kultury regionu. Tego rodzaju projektem był [Rok obrzędowy z Wikipedia](#) (oprócz fotografii siedmiu obrzędów ludowych powstały [artykuły oraz ich tłumaczenia na język angielski](#)). Dokumentację obrzędów śląskich prowadził z kolei Regionalny Instytut Kultury w Katowicach. Fotografie [współczesnych obchodów ludowych świąt na Śląsku](#) można przeglądać w poświęconej im kategorii zdjęć w serwisie Wikimedia Commons.

Fot.: Agnieszka Kwiecień (Nova), [Lednica Górna. Siuda Baba. 2015-04-06](#). Wikimedia Commons, [CC BY-SA 3.0 PL](#)

Jak fotografować?

Jako wprowadzenie do projektu fotograficznego warto przeprowadzić zajęcia wprowadzające podstawy fotografii ilustracyjnej i wyjaśniające cel, jaki przyświeca zdjęciom – powinny one jak najlepiej prezentować temat. Większość urządzeń, jakimi dysponują uczniowie – telefonów lub aparatów cyfrowych – w sprzyjających warunkach jak najbardziej wystarczy do zrobienia dobrej jakości fotografii. Ważne, aby zdjęcia były wykonane w odpowiednim świetle, obrócone do pionu, odpowiednio ostre i wyraźne.

W przypadku projektów skoncentrowanych na pracy z obrazem, młodzi ludzie mają okazję na własnym przykładzie przekonać się jak dobór i przygotowanie fotografii wpływają na ich odbiór – tak od strony technicznej, jak i merytorycznej.

- Krzysztof Machocki, [Projekty edukacyjne: Dla nauczycieli](#), Wikipedia

Po wykonaniu zdjęć warto wybrać najlepsze – po kilka na każdego uczestnika projektu. Chodzi o to, aby dzielić się w Internecie najbardziej wartościowym materiałem ilustracyjnym!

Następnie wybrane zdjęcia można załadować do serwisu Wikimedia Commons lub – w przypadku zabytków – serwisu zabytek.pl (po zalogowaniu, na stronie każdego obiektu można znaleźć przycisk „Uzupełnij dane tego obiektu” i załadować zdjęcie).

Wolność panoramy

W Polsce i wielu innych krajach europejskich funkcjonuje tzw. [prawo panoramy](#). Dzięki niemu dozwolone jest fotografowanie i rozpowszechnianie wizerunków utworów wystawionych na stałe na ogólnie dostępnych drogach, ulicach, placach lub ogrodach. Oznacza to, że możemy publikować wykonane przez siebie zdjęcia budynków, rzeźb, murali i innych elementów przestrzeni publicznej.

Ilustracja: Fot.: Klarqa, [Wikipedians and museum workers making interview in skansen in Martin](#), Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0

Współpraca z lokalnymi instytucjami

Warto nawiązać kontakt z pracownikami wybranej instytucji – muzeum, skansenu, ogrodu botanicznego, organizatorami festiwalu ulicznego – i poinformować ich o planowanej akcji fotograficznej. Pracownicy najprawdopodobniej chętnie pomogą wybrać najlepszy termin

wizyty dla grupy, mogą zaproponować oprowadzanie lub wskazać, które obiekty szczególnie warto sfotografować. Najlepsze zdjęcia można po zakończeniu projektu przestać do odwiedzonej placówki (wraz z informacją o wolnej licencji). Możliwe, że pracownicy instytucji będą chcieli wziąć udział w procesie selekcji zdjęć lub szerzej zaangażować się w projekt.

Wykorzystywanie przez daną placówkę szkolną zasobów znajdujących się w jej otoczeniu wzmacnia jej działanie, wpływa korzystnie na rozwój i kształcenie się uczniów. Dzięki współpracy szkoły z lokalnymi instytucjami uczeń nie tylko czerpie bezpośrednie korzyści dla siebie, lecz również wzrasta w poczuciu świadomości otaczającego go środowiska lokalnego, uczy się bycia jego częścią i staje się za nie odpowiedzialny.

Kinga Pietrasik-Kulińska, Dorota Szuba, Jacek Stańdo, [Wykorzystanie otwartych zasobów edukacyjnych w procesie uczenia się i rozwijania zainteresowań uczniów](#),
Ośrodek Rozwoju Edukacji

Dlaczego warto udostępniać fotografie na wolnych licencjach?

Fotografie zabytków, architektury, zdjęcia murali czy lokalnego folkloru załadowane do serwisu Wikimedia Commons czy flickr stają się częścią powszechnie dostępnej bazy grafik, którą często wykorzystują redaktorzy portali internetowych szukający ilustracji dla artykułów publikowanych w swoich serwisach. Zdjęcia załadowane do Wikimedia Commons mogą też posłużyć jako ilustracje artykułów Wikipedii. Uczniowie, przygotowując się do fotospaceru, pracując nad zdjęciami i wybierając najlepsze zdjęcia do publikacji w sieci mają świadomość, że wynik ich pracy będzie widoczny poza szkołą, zacznie funkcjonować w przestrzeni publicznej – będzie dostępny dla wszystkich użytkowników Internetu.

Gdzie udostępnić zdjęcia?

Wikimedia Commons

Biblioteka multimedialna [Wikimedia Commons](#) jest bazą plików graficznych (fotografii, dzieł sztuki, map, plakatów, pocztówek i innych grafik), filmów wideo i plików dźwiękowych, która służy do ilustrowania wszystkich ponad 300 wersji językowych Wikipedii. W 2020 roku portal Wikimedia Commons zawierał ponad 60 milionów obiektów cyfrowych.

Wszystkie pliki w Wikimedia Commons są dostępne na wolnych licencjach CC BY lub CC BY-SA lub należą do domeny publicznej, co oznacza, że są często wykorzystywane nie tylko przez redaktorów Wikipedii, ale przez blogerów, dziennikarzy, twórców aplikacji, artystów, czy naukowców. Ilustracje z Wikimedia Commons są wykorzystywane w publikacjach internetowych, w książkach i pracach naukowych, do projektów koszulek z graficznymi nadrukami i w wielu innych celach.

Opisy plików w tym serwisie są w większości anglojęzyczne, ponieważ z serwisu korzystają użytkownicy z całego świata. Dlatego, o ile to możliwe, warto opisać własne fotografie zarówno w języku polskim, jak i angielskim.

Aby załadować zrobione przez siebie zdjęcia, trzeba założyć konto użytkownika.

[Zarejestrowani użytkownicy](#) mogą skorzystać z [kreatora](#), który krok po kroku pozwala na załadowanie zdjęć, dodanie do nich opisów (można też dodać opis w innych językach), a następnie wybór licencji, jaką chcemy nadać fotografiom. Początkujący użytkownicy serwisu mogą skorzystać ze [stron pomocy](#), [opisów portalu](#) i przewodników.

Zabytek.pl

Serwis [zabytek.pl](#) zawiera informacje o zabytkach z całego kraju, opisy poszczególnych budynków, zdjęcia i informacje o lokalizacji. Zasoby portalu liczą około 80 tysięcy obiektów. Niektórym zabytkom towarzyszą dodatkowe zasoby – panoramy oraz modele 3D.

Zabytki można wyszukiwać według kategorii takich, jak Pomniki Historii czy zabytki z listy światowego dziedzictwa UNESCO lub według ich funkcji (np. kościoły, kamienice, zamki, budynki przemysłowe) lub lokalizacji. Oś czasu pozwala także na szukanie zabytków wybudowanych w wybranym przedziale czasowym.

Serwis pozwala każdemu, kto zarejestruje się na stronie, na dodawanie zdjęć zabytków oraz uzupełnianie ich opisów. Zarejestrowani użytkownicy mogą także tworzyć własne szlaki wycieczek oraz dodawać wybrane zabytki do ulubionych. Wystarczy się zarejestrować korzystając z przycisku „kluczyka” na stronie głównej.

Należy zaprosić ludzi do aktywnego zaangażowania jako uczestników, a nie pasywnych konsumentów. Odbiorcy mają dziś okazję brać udział w wielu społecznych, grupowych doświadczeniach i chcą zrobić więcej, niż tylko obejrzeć wystawę lub spektakl czy odwiedzić instytucje kulturalne. (...) Oczekują

możliwości dialogu i uczestnictwa w nim jako równorzędni partnerzy; możliwości dyskusji, dzielenia się i remiksowania tego, co widzą.

Nina Simon, [The Participatory Museum](#) (Muzeum partycypacyjne), Museum 2.0

Dodaj informacje do Wikipedii

[Wikipedia](#) jest nie tylko weryfikowalnym źródłem wiedzy – może również być cennym narzędziem edukacyjnym. Zaangażowanie w proces redagowania artykułów, tłumaczenie istniejących artykułów na inne języki, uzupełnianie artykułów o przypisy czy ilustrowanie artykułów wzbogaca doświadczenia uczniów i pomaga zrozumieć proces tworzenia treści przeznaczonych do dalszego funkcjonowania w przestrzeni publicznej.

Redagowanie Wikipedii coraz częściej staje się elementem programów nauczania na całym świecie – pozwala uczniom zdobyć wiedzę dotyczącą współpracy, rzetelnej informacji i oceny źródeł. Uczniowie mogą na własne oczy zobaczyć proces tworzenia wiedzy. Przygotowane przez uczniów i opublikowane w Wikipedii treści stają się dostępne dla czytelników z całego świata i w przeciwieństwie do większości innych prac, pozostają w publicznym obiegu.

Warsztaty i kursy redagowania Wikipedii i ilustrowania jej organizowane są [w szkołach, na uniwersytetach](#), a także w wielu bibliotekach i muzeach w całej Polsce.

Tematyka regionalna – zagadnienia związane z miejscowościami z dala od wielkomiejskich centrów, lokalną historią, kulturą i tradycją, folklorem – jest często opracowana w Wikipedii słabiej od innych zagadnień. Źródła bibliograficzne (książki, lokalna prasa, inne wydawnictwa) potrzebne do uzupełnienia lub utworzenia nowych artykułów na te tematy są często dostępne tylko w lokalnych bibliotekach. Często tego rodzaju artykuły funkcjonują wyłącznie w języku polskim. Jest to zatem okazja, by wykorzystać wiedzę na temat własnej „małej ojczyzny” i uzupełnić powszechnie dostępne informacje na jej temat.

Aby przygotować treść prostego artykułu, uczniowie muszą poznać treść z kilku różnych źródeł, nauczyć się wyszukiwania sprawdzonych informacji, poznać zasady stosowania [przypisów](#). Mają też okazję poćwiczyć pisanie tekstów w neutralnym stylu, przejrzystych, [obiektywnych](#) i poprawnych językowo.

Ilustracja: Krzysztof Machocki (Halibutt), [WikiWarszawa 2017](#), Wikimedia Commons, domena publiczna. Projekt WikiWarszawa – warsztaty dla nauczycieli i uczniów XLIV Liceum Ogólnokształcącego im. Antoniego Dobiszewskiego.

Dostępność

Od początku istnienia Wikipedii jej twórcy pragnęli ją rozwijać jako wolne źródło wiedzy dostępne dla wszystkich bez względu na miejsce zamieszkania, status czy jakiegokolwiek inne czynniki. W przeciwieństwie do wielu innych narzędzi wykorzystywanych w edukacji cyfrowej, do aktywnego korzystania z Wikipedii *nie jest* potrzebny najnowocześniejszy sprzęt komputerowy czy szczególnie szybkie łącze internetowe. Oprogramowanie Wikipedii funkcjonuje bezproblemowo na starszych komputerach i sprzęcie sprzed kilkunastu lat. Pomaga to walczyć z wykluczeniem cyfrowym i pozwala wszystkim brać udział w pracy.

Przygotowania

Poznaj Wikipedię. Warto poświęcić trochę czasu na zapoznanie się z [zasadami](#), na jakich opiera się współpraca wszystkich redagujących, przeczytać [często zadawane pytania](#) oraz informacje o tym, jakiego rodzaju treści i hasła można tworzyć. Przeczytaj, czym według społeczności redaktorów wolnej encyklopedii jest [encyklopedyczność](#) i czym Wikipedia jest, [a czym nie jest](#). Koniecznie zapoznaj się z [treścią stron pomocy](#) i [broszur](#) przygotowanych specjalnie dla nowych użytkowników.

Założ konto i wypróbuj brudnopis. Do pierwszych prób edycji służy specjalny [brudnopis](#), w którym do woli ćwiczyć można dodawanie akapitów, tworzenie linków i przypisów oraz innych standardowych elementów prostego artykułu. Każdy zarejestrowany użytkownik Wikipedii może ćwiczyć we własnym brudnopisie.

Napisz prosty artykuł. Przeczytaj, [jak napisać prosty artykuł](#) i utwórz go w swoim brudnopisie. Edytowanie stron wiki jest intuicyjne i szybko można opanować podstawy. Dodaj [przypisy](#) do źródeł, które potwierdzają zawarte w nim informacje. Sprawdź, czy wiesz, jak utworzyć infoboks. Gotowe hasło przenieś do przestrzeni Wikipedii. W razie problemów skontaktuj się z redaktorami Wikipedii, na przykład poprzez dział edukacji polskiej Wikipedii.

Założ stronę projektu. Grupowe projekty tematyczne łatwiej koordynować, gdy wszyscy członkowie grupy mają dostęp do [wspólnej strony](#) zawierającej informacje o projekcie i planowanych hasłach. Napisz krótki opis – wystarczy kilka zdań.

Przygotuj źródła. To bardzo ważne – jeśli grupa ma wspólnie pisać nowe hasła lub rozwijać treść istniejących artykułów, informacje dodawane do encyklopedii muszą być [oparte na źródłach](#) – fragmentach książek, artykułach prasowych, czasopismach, informacjach zamieszczonych w sieci przez instytucje publiczne, książkach dostępnych online. Sprawdź, jakie źródła są akceptowane w Wikipedii, a następnie upewnij się, że piszący będą mieli do nich dostęp. Źródła dostępne online można umieścić w formie linków na stronie projektu. Poszukiwanie materiałów źródłowych może być elementem grupowej pracy – na przykład, w formie wspólnej wycieczki do lokalnej biblioteki lub poszukiwania informacji w sieci.

Przygotuj listę tematów. Posurfuj po Wikipedii i sprawdź, które hasła w polskojęzycznej Wikipedii dotyczące Twojego regionu lub Twojej dziedziny nauki nie zostały napisane, które potrzebują rozbudowy, którym brakuje ilustracji, a które nie zostały przetłumaczone na obce języki. Tematy przekrojowe lub zbyt szerokie nie powinny znaleźć się na liście – początkującym łatwiej będzie napisać proste hasło biograficzne, artykuł na temat pomnika, zabytku, dzieła sztuki, czy postaci literackiej.

W Wikipedii w innej wersji językowej można także umieścić tłumaczenie istniejącego polskojęzycznego artykułu o tematyce związanej z regionem. W tym wypadku warto sprawdzić przypisy do oryginalnego hasła i koniecznie umieścić je w wersji obcojęzycznej (można także dodać do nich nowe; przypisy mogą prowadzić do źródeł w języku polskim).

Skorzystaj z publikacji i wsparcia ekspertów. Na stronach polskiej Wikipedii znaleźć można wiele [materiałów przeznaczonych dla nauczycieli](#), gotowych [materiałów dydaktycznych](#), opisów dobrych praktyk i innych wskazówek. Wsparcie dla nauczycieli zapewnia także [dział edukacji Stowarzyszenia Wikimedia Polska](#).

Warto pamiętać, że teksty napisane w projekcie są włączane do Wikipedii na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa-na tych samych warunkach \(CC BY-SA\)](#). Treści wprowadzone przez uczniów/studentów mogą zostać przez innych użytkowników uzupełnione, przeredagowane lub znacząco zmodyfikowane. Oryginalna treść przestanie przez nich artykułu będzie jednak zawsze dostępna dzięki funkcji [historii zmian](#), która pozwala zobaczyć kolejne edycje, poprawki i uzupełnienia dodawane przez kolejnych użytkowników.

Współtworzenie Wikipedii uczy oceny informacji, odpowiedzialnego i rozsądnego podejścia do źródeł i krytycznego myślenia, pokazuje też jak w praktyce działa system przekazywania wiedzy i informacji. To kluczowe tematy dla budowania umiejętności cyfrowych. Dla nauczycieli praca z uczniami nad budowaniem Wikipedii to także możliwość nauczania ich podstaw wiedzy na temat bezpieczeństwa w sieci i przekazania im dobrych praktyk korzystania z internetu. Przy okazji nauczyciele mogą także zaszczepić w uczniach i studentach świadomość istnienia hierarchii źródeł, bez której zrozumienie dzisiejszego świata jest utrudnione, a weryfikacja treści znalezionych gdziekolwiek – niemożliwa.

Krzysztof Machocki, [Projekty edukacyjne: Dla nauczycieli](#), Wikipedia

O projekcie

Celem przewodnika jest zachęcić nauczycieli na wszystkich poziomach edukacji do korzystania z treści umieszczonych w Internecie przez biblioteki, archiwa i muzea, a także tworzyć nowe połączenia pomiędzy specjalistami zajmującymi się edukacją w instytucjach kultury a środowiskiem nauczycieli.

O autorce: Nazywam się Marta Malina Moraczewska, zajmuję się animowaniem projektów edukacyjnych i artystycznych wykorzystujących internet i treści cyfrowe. Współprowadziłam projekty *Rok obrzędowy z Wikipedią*, *Dzielimy się Łodzią*, *Etnografia Karpat*, *Wstęp wolny - rozmowy o otwartości w instytucjach kultury*, redagowałam publikację *Otwarte projekty cyfrowe* (Warszawa 2016).

Korekta: Klara Sielicka-Baryłka

Przewodnik dostępny online: <https://nawigatorszkolny.pl>

Treść dokumentu jest dostępna na licencji [Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe \(CC BY-SA 4.0\)](#)

Zrealizowano w ramach [programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Kultura w sieci 2020](#).

